

SJÖHISTORISKA MUSEET
ARKEOLOGISK RAPPORT NR 2018:3

Lilla Lidingöbron

Arkeologisk utredning

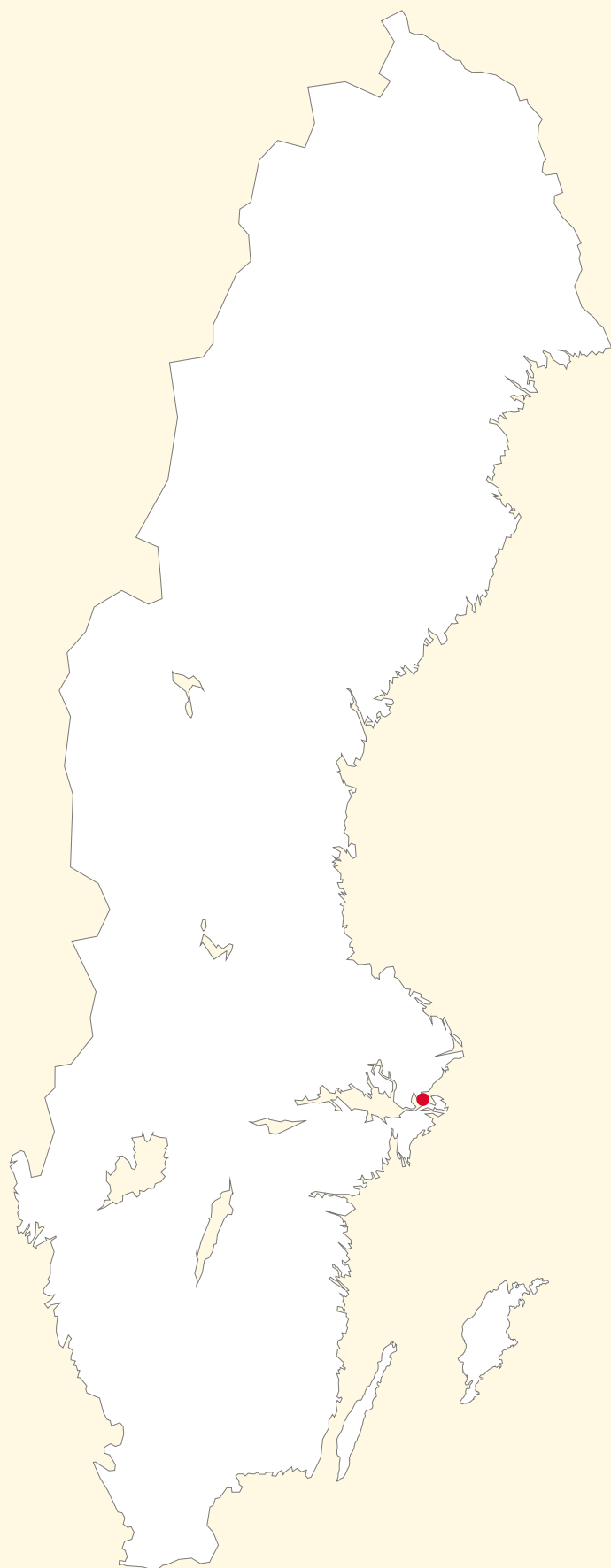
Lidingöbron
Stockholm och Lidingö socknar
Stockholms kommun och Lidingö stad
Stockholms län

HÅKAN ALTROCK

SJÖHISTORISKA

en del av STATENS MARITIMA MUSEER

SJÖHISTORISKA MUSEET
ARKEOLOGISK RAPPORT NR 2018:3

Lilla Lidingöbron

Arkeologisk utredning

Lidingöbron
Stockholm och Lidingö socknar
Stockholms kommun och Lidingö stad
Stockholms län

HÅKAN ALTROCK

Sjöhistoriska museet
en del av Statens maritima museer

P.O. Box 27131
SE-102 52 Stockholm
Tel 08 519 549 00

www.sjohistoriska.se
www.maritima.se

Statens maritima museer är miljöcertifierade
enligt ISO 14001.

2018 Sjöhistoriska museet
Arkeologisk rapport 2018:3
ISSN 1654-4927

Layout: ETC Kommunikation
Omslagsbild: Dykning vid gamla Lidingöbron
(foto Håkan Altrock, Statens Maritima Museer).
Tryck: Elanders Sverige AB 2018

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt
Publik Licens 4.0 (CC BY),
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>.
Lantmäteriets kartor omfattas inte av
ovanstående licensiering.

Innehåll

Sammanfattning	6
Bakgrund	9
Syfte och metod	9
Topografi och kulturmiljö	9
Tidigare undersökningar	10
Genomförande	10
Resultat	11
Diskussion och tolkning	18
Utvärdering	18
Referenser	19
Tekniska och administrativa uppgifter	20
Bilagor	21

Sammanfattning

Statens maritima museer (SMM) har den 9–10/4 samt den 16–17/4 2018 utfört en marinarkeologisk utredning, etapp 2, längs Lidingöbron mellan Lidingö Stad och Stockholms kommun. Syftet med undersökningen har varit att fastställa om någon av de i etapp 1 uttagna indikationerna är fornlämning. Efter att ha

dykt på indikationerna (ID1–12) samt vraket är SMM:s bedömning att inget av objekten utgör fornlämning.

Därtill gjorde SMM en kompletterande sonarkertering där ytterligare sex positioner togs ut (SMM 1–6). Ingen av dessa bedömdes efter dykning som fornlämning.

FIGUR 1. Översiktskarta över utredningsområdet. Utsnitt ur GSD Terrängkartan, Lantmäteriet, licensierad CC0, bearbetat av Håkan Altrock, Statens maritima museer. Skala 1: 40 000.

Bakgrund

Länsstyrelsen i Stockholms län gav 2015 Statens maritima museer (SMM) i uppdrag att analysera data från en av Atkins AB år 2014 genomförd sjömätning i samband med att Lidingö kommun planerar att bygga en ny bro mellan Lidingö och Stockholm. Syftet med den marinarkeologiska utredningen, etapp 1, var att lokalisera enskilda objekt/indikationer som kan utgöra fornlämningar.

Sjömätningarna utfördes i fält av Marin Miljöanalys (MMA). Vid dessa mätningar påträffades förutom flera indikationer, också en 15

meter lång fartygslämning vid Lidingö. Tolv indikationer plockades av SMM ut som möjliga fornlämningar (Hansson 2015).

Som underlag för länsstyrelsens vidare handläggning av ärendet beslutades 2018 om en arkeologisk utredning, etapp 2, för att fastställa om någon av indikationerna är fornlämning (Lst dnr 431–50348–2017, daterat 2018-04-04). Uppdraget tilldelades SMM och fältundersökningen ägde rum den 9–10/4 samt den 16–17/4 2018.

Syfte och metod

Syftet med undersökningen är att fastställa om någon av de i etapp 1 uttagna indikationerna är fornlämning.

Undersökningen ska resultera i ett planerings- och beslutsunderlag till grund för den fortsatta exploateringsprocessen.

Topografi och kulturmiljö

Åtminstone från tidigt 1600-tal gick en av Lidingös två färjeleder mellan Torsvik och Ropsten. Fram till 1774 ägdes färjelinjen av släkten Banér. Enligt ett kontrakt från 1786 skulle det vid varje strand finnas en färja och två båtar redo och bemannade (Forsgren & Forsgren 1995: 25).

Färjelinjens betydelse minskade kraftigt när den första bron, som var en flottbro mellan Lidingöbro och Larsberg, invigdes 1803. Bron ägde bestånd fram till dess att en ny flottbro stod färdig 1883. Denna andra flottbro lades, på grund av fartygstrafiken till Frihamnen, mellan Torsvik och Ropsten. Fram till dess den första stålbron blev klar 1925 var detta Lidingös enda

fasta förbindelse med Stockholm. Däremot gick det ångslupstrafik till ön och sedan Lidingöbanans norra gren öppnade för trafik 1907 även en färja mellan Islinge och Ropsten (Ljungberg 1977: 64f).

År 1909 kompletterades färjelinjen med en större färja som kunde ta ombord spårvagnen och föra över den till Ropsten, där den fortsatte in till Stockholms centrala delar. År 1914 upphörde man att ta med spårvagnen på färjan och passagerarna fick byta tåg. Så var det fram till 1925 då den nya bron blev klar, den bron som nu kallas ”Gamla Lidingöbron” (Ljungberg 1977: 64f).

FIGUR 2. Utredningsområdet markerat med rött. Utsnitt ur GSD Terrängkartan, Lantmäteriet, licensierad CC0, bearbetat av Håkan Thorén, Statens maritima museer. Skala 1: 4 000.

Tidigare undersökningar

Som ovan beskrivits i ärendets bakgrund har Atkins Sverige AB, genom Marin miljöanalys AB, i augusti 2014 genomfört en undersökning med side scan sonar och multistråleekolod i området, som en del i förberedelserna inför byggandet av den nya bron. Den arkeologiska analysen

av materialet genomfördes av SMM 2015 som en marinarkeologisk utredning, etapp 1, och tolv indikationer, samt vraket, som skulle kunna vara fornlämningar togs ut och redovisades i ett PM till länsstyrelsen (Hansson 2015).

Genomförande

Den marinarkeologiska utredningen, etapp 2, omfattade besiktning av de under etapp 1 uttagna positionerna. Fältarbetet inleddes med att indikationerna 2, 3, 12, 9 samt vraket, som alla låg samlade vid områdets Lidingösida, bojades ut (figur 2). Dykningar utfördes sedan på dessa, vilket gav ett något förvånande resultat - eftersom det var svårt att hitta något. I de fall vi hittade något krävdes det en hel del sökning längs botten. Vraket låg där det skulle, men annars verkade positionerna ligga fel.

Eftersom det var fem år sedan mätningarna gjordes bedömdes att en möjlig förklaring skulle kunna vara att den mycket lösa botten hade

överlagrat och dolt objekten. Vi beslöt därför att göra en kompletterande sonarkörning för att om möjligt försöka fånga upp indikationerna. Då vi dök på de indikationspositioner som nu togs visade det sig att dessa stämde bra, och vi lyckades fånga upp samtliga objekt dock med något annan positionering än i PM från etapp 1. Anledningen till den tidigare felpositioneringen är okänd.

Den kompletterande sonarkörningen resulterade också i att vi hittade ytterligare sex indikationer som bedömdes kunna utgöra fornlämningar (SMM 1–6). Också på dessa genomfördes dykningar.

Resultat

De dykningar som genomfördes under etapp 2 visade att ingen av de tolv indikationer som togs ut inom etapp 1 är fornlämning. Inte heller vraket eller de sex nya indikationerna bedöms vara fornlämning.

Under etapp 2 visade det sig också att ID8 i själva verket utgör samma objekt som ID5, samt att ID 10 är samma objekt som ID 7, det vill säga att dessa objekt tagits ut två gånger.

TABELL 1. Tabell över de 12 indikationer som togs ut under etapp 1 (med korrigerade positioner), vraket, samt de sex ytterligare indikationer som togs ut under SMM:s kompletterande sonarkörning under etapp 2.

ID SMM	N	E
1	6584359	676676
2	6584657	676971
3	6584624	676913
4	6584650	676977
5	6584402	676762
6	6584375	676754
7	6584353	676748
8	Se ID 5	
9	6584617	676996
10	Se ID 7	
11	6584366	676765
12	6584671	676914
Vraket	6584680	676986
SMM 1	6584557	676914
SMM 2	6584470	676829
SMM 3	6584356	676668
SMM 4	6584658	677001
SMM 5	6584545	677054
SMM 6	6584164	676494

ID 1

Trästock/balk, troligen fyrkantigt tvärsnitt. Kvarsittande järnbult. Ingen fornlämning.

ID 2

Naturlig kant i botten. Ingen fornlämning.

ID 3

En jolle av sorten Lill Triss (figur 3). Låg upp och ned. Ingen fornlämning.

FIGUR 3. Upp och nedvänd Trissjolle. Foto: Håkan Altrock, SMM.

ID 4

Järnbalk. Ingen fornlämning.

ID 5

En kraftig stenkista, samma som ID 8 (figur 4). Ingen fornlämning.

FIGUR 4. ID 5, stenkista. Foto: Jim Hansson, SMM.

ID 6

Kraftig stock, något uppstickande ur botten (figur 5). Ingen fornlämning.

FIGUR 5. ID 6, uppstickande stock. Foto: Jim Hansson, SMM.

ID 7

En stenkista, samma som ID 10. Stenkistan är en av sammanlagt tre likadana som ligger i en nord-nordöstlig linje, samtliga synliga på sonaren. Dessa togs ut som ett och samma ID. Byggda av grovt timmer fyllda med sprängsten. Inga fornlämningar.

ID 8

Se ID 5.

ID 9

En ansamling plank och virke (figur 6). Ingen fornlämning.

FIGUR 6. ID 9, ansamling plank och virke. Foto: Jim Hansson, SMM.

ID 10

Se ID 7.

ID 11

Timmer och järnskrot. Ingen fornlämning.

ID 12

Sökdykning på positionen avslöjade en svagt böjd låg kant, sänka. Indikationen gick inte att se på vår SMM:s kompletterande sonarsökning. Ingen fornlämning.

Vraket

Ett på sidan liggande fartyg av trä med lastlucka och rester av däck (figur 7). Plåtförhydring i vattenlinjen. Sannolikt en nedriggad segelskuta, som har byggts om till pråm. Vraket dokumenterades bland annat med foto. Fartygslämningen bedöms inte som en fornlämning. Bedömningen grundas främst på skeppstekniska iakttagelser samt bevarandegrad.

FIG. 7. Vraket sett mot dess insida. Foto: Jim Hansson, SMM.

SMM 1

Ett sex meter långt timmer ståendes snett upp ur botten samt en mindre grop med ca 0,5 meter hög vall, trolig gasutfällning? Ingen fornlämning.

SMM 2

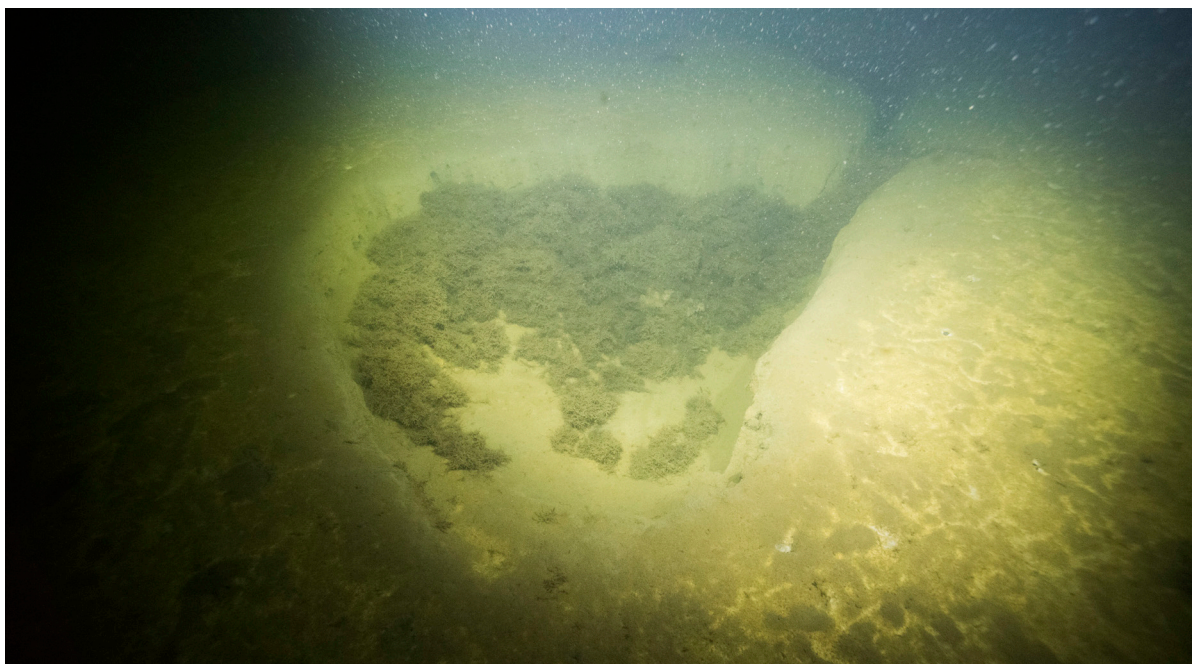
Stock uppstickande ur botten med bildäck (figur 8). Ingen fornlämning.

FIGUR 8. SMM 2. Timmer och däck. Foto: Jim Hansson, SMM.

SMM 3

Två gropar med skarpa kanter (figur 9). Groparna syntes inte på MMA:s kartering, troligen har de tillkommit efter denna. Möjligen avtryck efter ankare el. dyl. Ingen fornlämning.

FIGUR 9. SMM 3. Grop, sannolikt avtryck efter ankare. Foto: Jim Hansson, SMM.

SMM 4

Metallskrot och stockar (figur 10). Ingen fornlämning.

FIGUR 10. SMM 4. Skrot från byggställning och trävirke. Foto: Jim Hansson, SMM.

SMM 5

Oljefat, stock och balkar samt stenkista. Ingen fornlämning.

SMM 6

En mindre motorbåt (figur 11). Ingen fornlämning.

FIGUR 11. SMM 6. Motorbåt. Foto: Jim Hansson, SMM.

Diskussion och tolkning

Mycket av det virke och järnskrot som gett utslag på sonaren och som hittades vid dykningarna var sådant som sannolikt kan kopplas till bygget av Gamla Lidingöbron. De stenkistor som hittades (ID 5 och ID 7 samt de två som låg i anslutning till den sistnämnda) skulle möjligen

kunna vara förankringar till 1884 års flottbro. Den skulle enligt uppgift ha varit förankrad i stora stenar eller stenkistor (Forsgren 1994: 94). Att de skulle vara äldre än 1880-tal är knappast troligt, främst baserat på deras bevarandegrad.

Utvärdering

Den dykbesiktning som genomfördes under etapp 2 visade att sonarrapporten från etapp 1 åtminstone delvis visar fel positioner. Därför gjordes en ny sonarkartering för att om möjligt få rättvisande positioner. De nya positionerna visade sig stämma bra och samtliga indikationer från etapp 1 (ID 1–12 samt vraket), samt yt-

terligare några (SMM1–6) kunde dykbesiktigas. Några av indikationerna från etapp 1 (ID 5 och ID 8 samt ID 7 och ID 10) visade sig utgöra ett och samma objekt som tagits ut två gånger.

Ingen av lämningarna bedöms utgöra forn-lämning.

Referenser

Tryckta källor

Forsgren, Eric & Forsgren, Nils (1995). *Lidingö: människor och miljöer*. [Lidingö]: [E. och N. Forsgren] i samarbete med Lidingö hembygdsfören.

Ljungberg, Gregory (1977). *Lidingö genom tiderna: en berättelse i ord och bild*. Stockholm: LiberFörlag

Övriga källor

Hansson, Jim (2015). *Arkeologisk utredning inför byggnation av ny bro, "Lilla Lidingöbron" mellan Lidingö och Stockholm*. PM till länsstyrelsen i Stockholm 2015-03-19.

Marin miljöanalys AB (2014) *Sjömätning för ny bro 2020*

Kartor

Lantmäteriet, GSD Terrängkartan

Tekniska och administrativa uppgifter

Statens maritima museers (SMM) dnr: 5.3.1–2017-1556

Länsstyrelsens dnr, beslutsdatum: 431–50348–2017, 2018-04-04

SMM projektnr: 2081141

SMM projektledare: Håkan Altrock

Orsak till utredningen: Bygge av ny bro till Lidingö

Uppdragsgivare: Lidingö stad

Undersökningstyp: Marinarkeologisk utredning, etapp 2

Undersökningstid: 2018-04-09 - 2018-04-10 samt 2018-04-16 - 2018-04-17

Utredd yta: 83 000 kvadratmeter.

Socken: Stockholm samt Lidingö

Kommun: Stockholm samt Lidingö

Län: Stockholm

Landskap: Uppland

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Koordinater för utredningens sydvästra hörn: N 6584125 E 676525

Vattendjup: Max 22 meter

Dokumentationshandlingar:

Rapporten förvaras digitalt på Riksantikvarieämbetets webbplats Forndok.

Analogt dokumentationsmaterial: förvaras på Sjöhistoriska museets arkiv i Stockholm.

Digitalt dokumentationsmaterial: Video, stillbildsfotografier och digitala ritningar förvaras digitalt på Statens maritima museers servrar. Samtlig lagring är redundant och backupkopior förvaras på fysiskt skild plats från huvudlagringen. Hårdvaran till lagringen byts ut med 3 till 4 års mellanrum för att upprätthålla feltolerans och rätt lagringskapacitet. Vid den digitala hanteringen av dokumentationsmaterialet och rapportframställningen har följande programvaror använts: Esri ArcMap, Microsoft Word, Photo Shop, Deep View m.fl.

Fotografier: 10 st. fotografier arkiveras i databasen PRIMUS på Statens maritima museer.

Fotonr: Fo 223213DIG- 223222DIG.

GIS/mätdata: arkiveras på Statens maritima museers servrar.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Deltagarförteckning SMM

Personal i fält: Håkan Altrock, Jim Hansson, Patrik Höglund

Bilagor

1. Fotolista

Fotonr: Fo 223213 DIG- 223222DIG, digitala bilder

Topografi: Värtan vid Lidingöbron.

Objekt: Skrot, stenkistor, moderna fartygslämningar

Typ av uppdrag: Arkeologisk utredning

Datum: 2018-04-09 - 2018-04-10 samt 2018-04-16 - 2018-04-17

Fotograf/er: Håkan Altrock och Jim Hansson

Fig. nr - anger bildens figurnummer i rapporten

Nr	Fo-nr	Fig. nr	Objekt och beskrivning	Fotograf	Datum
1	FO223213DIG	Framsida	Lidingöbron ovan vattnet.	Håkan Altrock	2018-04-10
2	FO223214DIG	Fig. 3	Lilltriss	Håkan Altrock	2018-04-10
3	FO223215DIG	Fig. 4	Stenkista	Jim Hansson	2018-04-16
4	FO223216DIG	Fig. 5	Stock	Jim Hansson	2018-04-16
5	FO223217DIG	Fig. 6	Träskrot	Jim Hansson	2018-04-16
6	FO223218DIG	Fig. 7	Vrak	Jim Hansson	2018-04-09
7	FO223219DIG	Fig. 8	Stock med däck	Jim Hansson	2018-04-16
8	FO223220DIG	Fig. 9	Hål i botten	Jim Hansson	2018-04-16
9	FO223221DIG	Fig. 10	Byggställning	Jim Hansson	2018-04-16
10	FO223222DIG	Fig. 11	Motorbåt	Jim Hansson	2018-04-17

Lilla Lidingöbron

Statens maritima museer (SMM) har i april månad 2018 utfört en marinarkeologisk utredning, etapp 2, längs Lidingöbron mellan Lidingö Stad och Stockholms kommun. Syftet med undersökningen har varit att fastställa om någon av de i etapp 1 uttagna indikationerna är fornlämning. Efter att ha dykt på indikationerna är SMM:s bedömning att inget av objekten utgör fornlämning. Därtill gjorde SMM en kompletterande sonarkartering där ytterligare sex positioner togs ut (SMM 1–6). Ingen av dessa bedömdes efter dykning som fornlämning.

The Swedish National Maritime Museum have in april 2018 carried out an archaeological investigation at Lidingöbroarna in Stockholm and Lidingö municipalities. The purpose of the archaeological investigation was to clarify the presence of archaeological remains. The result of the investigation was that there are no visible archaeological remains in the area.

SJÖHISTORISKA

Box 27131

102 52 Stockholm

Tfn: 08-519 549 00

www.sjohistoriska.se

ISSN 1654-4927